

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Топоркова О. А.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування;*

Ткач В. М., *магістрант;*

Шмерук І. А., *магістрант*

*Дніпровський національний університет
залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна
м. Дніпро, Україна*

Будь-який вітчизняний суб'єкт господарювання створюється і здійснює подальшу господарсько-фінансову діяльність відповідно до українського законодавства. В більшості держав малий бізнес займає вагоме місце у національній економіці, забезпечуючи, іноді, більшу частку внутрішнього валового продукту, ніж корпорації, холдингові компанії та інші великі підприємства. Зважаючи на суттєву роль малого бізнесу, питання державної підтримки, відповідного нормативно-правового забезпечення та спрощення вимог до ведення бізнесу і складання звітності, наразі є дуже актуальним.

Ефективний розвиток малого бізнесу залежить від взаємоузгодженої та цілісної нормативно-правової бази. В Україні, наразі, підприємницьку діяльність з нормативно-правової та обліково-методологічної точок зору та регулюють:

- Господарський Кодекс України (ГКУ);
- Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні»
- Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»;
- Положення (стандарт) бухгалтерського обліку (П(С)БО) 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва»;
- Податковий Кодекс України (ПКУ);
- Методичні рекомендації із застосування реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами (№ 720).

Підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку [1].

Діяльність на власний ризик і невизначеність політичної та економічної ситуації в Україні – з одного боку є факторами, що стримують темпи розвитку малого бізнесу, але, з іншого боку – ці фактори примушують бізнес бути гнучким, дієвим, маневреним.

Досвід європейських країн показує, що малий бізнес безпосередньо впливає на показники економічного розвитку держави, оскільки надає робочі місця, забезпечує певні надходження до бюджету, здійснює свою діяльність в тих сегментах ринку, де великому бізнесу важко пристосуватися. Враховуючи такі чинники, європейські країни всіляко сприяють розвитку малого бізнесу через спеціальні режими оподаткування, кредитування на пільгових умовах, спрощення порядку реєстрації бізнесу, іншу інформаційну та фінансову підтримку.

В Україні підтримка малого бізнесу гарантується законом «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні». відповідно до якого, держава гарантує фінансову, інформаційну, консультаційну підтримку, у тому числі підтримку у сфері інновацій, науки і промислового виробництва, підтримку суб'єктів малого і середнього підприємництва, що провадять експортну діяльність, підтримку у сфері підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації управлінських кадрів та кадрів ведення бізнесу [2].

Для бізнесменів-початківців в більшості випадків найбільш вагомою є фінансова підтримка, яка в Україні надається за рахунок державного та місцевих бюджетів. Основними видами фінансової державної підтримки є:

- 1) часткова компенсація відсоткових ставок за кредитами, що надаються на реалізацію проектів суб'єктів малого і середнього підприємництва;
- 2) часткова компенсація лізингових, факторингових платежів та платежів за користування гарантіями;
- 3) надання гарантії та поруки за кредитами суб'єктів малого і середнього підприємництва;

- 4) надання кредитів, у тому числі мікрокредитів, для започаткування і ведення власної справи;
- 5) надання позик на придбання і впровадження нових технологій;
- 6) компенсація видатків на розвиток кооперації між суб'єктами малого і середнього підприємництва та великими підприємствами;
- 7) фінансова підтримка впровадження енергозберігаючих та екологічно чистих технологій;
- 8) інші види не забороненої законодавством фінансової державної підтримки [2].

Але на таку підтримку можуть розраховувати лише ті суб'єкти малого і середнього підприємництва, які відповідають критеріям, встановленим Господарським Кодексом України.

Нормативні вимоги щодо класифікації суб'єктів підприємницької діяльності наразі також є проблемним питанням. Так, ГКУ визначає види суб'єктів підприємницької діяльності – це суб'єкти великого, середнього, малого та мікропідприємництва, а також критерії віднесення суб'єктів господарювання до відповідного виду залежно від кількості працюючих та доходів від будь-якої діяльності за рік.

Згідно ГКУ: суб'єктами мікропідприємництва є фізичні особи-підприємці (ФОП) та юридичні особи – суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України [1].

Відповідно, до суб'єктів малого підприємництва вимоги ті самі, тільки середня кількість працівників не повинна перевищувати 50 осіб, а річний дохід – 10 мільйонів євро.

Натомість, закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», до критеріїв для поділу підприємств на мікро-, малі, середні та великі крім середньої кількості працівників та річної суми чистого доходу від реалізації товарів, робіт, послуг додає ще балансову вартість активів (табл. 1).

Таблиця 1 – Критерії поділу підприємств згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [3]

Тип підприємства	Критерії		
	Балансова вартість активів	Чистий дохід від реалізації товарів, робіт, послуг	Середня кількість працівників
Мікропідприємство	До 350 тис. євро	До 700 тис. євро	До 10 осіб
Мале підприємство	До 4 млн. євро	До 8 млн. євро	До 50 осіб
Середнє підприємство	До 20 млн. євро	До 40 млн. євро	До 250 осіб
Велике підприємство	Понад 20 млн. євро	Понад 40 млн. євро	Понад 250 осіб

Як бачимо, вимоги до середньої кількості працівників у вищезгаданих нормативних документах збігаються, показники ж доходу різняться як за сутністю, так і за сумою. За вимогами закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» дотримання критеріїв перевіряється на дату складання річної фінансової звітності за рік, що передує звітному. При цьому достатньо відповідати двом з трьох критеріїв.

Склад фінансової звітності суб'єктів малого бізнесу визначає П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва». Згідно цього положення (стандарту) звітністю є:

- Спрощений фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва (форми 1-мс та 2-мс), який складається мікропідприємцями та юридичними особами, які ведуть спрощений бухгалтерський облік доходів та витрат відповідно до податкового законодавства;

- Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва (форми 1-м та 2-м), який складається іншими суб'єктами малого підприємництва та представниками іноземних суб'єктів господарської діяльності [4].

Вищенаведені звіти відрізняються кількістю статей, які підлягають розкриттю. В будь-якому випадку, показник балансової вартості активів – це підсумок активу балансу (р. 1300 ф. 1-м, 1-мс), а показник чистого доходу (р. 2000 ф. 2-м, 2-мс) – це дохід від реалізації за мінусом знижок, вартості повернутих раніше проданих товарів, доходів, що за договорами належать комітентам (принципалам тощо), та податків і зборів.

Види податків і зборів регламентуються ПКУ. Також цей Кодекс дозволяє суб'єктам малого бізнесу обрати спрощену систему оподаткування, обліку та

звітності – це особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів на сплату єдиного податку з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності [5].

Для цілей оподаткування платники податків зобов'язані вести облік доходів, витрат та інших показників, пов'язаних з визначенням об'єктів оподаткування та/або податкових зобов'язань, на підставі первинних документів, реєстрів бухгалтерського обліку, фінансової звітності, інших документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків і зборів, ведення яких передбачено законодавством.

Для обрахунку об'єкта оподаткування платник податку на прибуток використовує дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності щодо доходів, витрат та фінансового результату до оподаткування [5].

У фінансовому звіті суб'єкти малого підприємництва не розкривають інформацію щодо сукупного доходу. Суб'єкти мікропідприємництва можуть: обліковувати необоротні активи тільки за первісною вартістю без урахування зменшення корисності та переоцінки до справедливої вартості; не створювати забезпечення наступних витрат і платежів, а визнавати такі витрати в періоді їх фактичного понесення; поточну дебіторську заборгованість включати до підсумку балансу за її фактичною сумою.

Суб'єкти малого підприємництва, які мають право на застосування спрощеного обліку доходів і витрат та які не зареєстровані платниками податку на додану вартість, можуть систематизувати інформацію, що міститься у прийнятих до обліку первинних документах, в реєстрах бухгалтерського обліку без застосування подвійного запису [4].

Форми реєстрів бухгалтерського обліку малих підприємств також зведені до мінімуму. Відповідно до методичних рекомендацій № 720: для складання фінансового звіту достатньо згрупувати окремо операції з обліку активів, капіталу і зобов'язань, доходів, витрат. За потреби, можна використовувати додаткові реєстри, виготовлені самостійно [6].

Отже, вітчизняні вимоги до ведення бізнесу і складання звітності, на нашу думку, є досить лояльними, наразі відсутня плата за первинну реєстрацію бізнесу (адміністративний збір стягується лише за внесення змін в раніше зареєстровані дані), впроваджено принцип екстериторіальності реєстрації в межах України (дозвіл здійснення реєстрації у будь-якого державного

реєстратора, не залежно від місця знаходження підприємця), що має сприяти розвитку малого підприємництва в країні.

Література:

1. Господарський Кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 16 січня 2003р. № 436-IV (редакція від 07.02.2019, підстава 2473-VIII). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> – Назва з екрана. – Перевірено: 18.02.2019.

2. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні [Електронний ресурс]: Закон України № 4618-VI від 22.03.2012р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17> – Назва з екрана. – Перевірено: 18.02.2019.

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс]: Закон України № 996-XIV від 16.07.1999р. (редакція від 16.11.2018, підстава 2545-VIII). – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> – Назва з екрана. – Перевірено: 18.02.2019.

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва» [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства фінансів України № 39 від 25.02.2000р. (редакція від 24.07.2015, підстава z0789-15). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00> – Назва з екрана. – Перевірено: 18.02.2019.

5. Податковий Кодекс України [Електронний ресурс]: закон України від 02 грудня 2010р. № 2755-VI (зі змінами та доповненнями). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> – Назва з екрана. – Перевірено: 18.02.2019.

6. Методичні рекомендації із застосування реєстрів бухгалтерського обліку малими підприємствами [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства фінансів України № 720 від 15.06.2011р. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0720201-11> – Назва з екрана. – Перевірено: 18.02.2019.